

ДИСКУСИИ

ЖАЛБИТЕ, ИСКОВИТЕ МОЛБИ И СЪДЕБНИТЕ РЕШЕНИЯ КАТО ОБЕКТИ НА АВТОРСКОТО ПРАВО

Иван Георгиев*

§ 1. Въведение

През последните години у нас широка популярност доби обнародването на различна по вид информация на официалните интернет страници¹ на съдилищата. Част от идеите за достъпност на дейността на съда² и прокуратурата³ залегнаха и в концепцията на новия *Закон за съдебната власт*⁴ (ЗСВ), където вече се предвижда „незабавно“ публикуване на съдебните актове след постановяването им – чл. 64, ал. 1 ЗСВ⁵. Условието да се спазват изискванията на *Закона за защита на личните данни*⁶

---

* Докторант по гражданско и семейно право в Института за държавата и правото при Българската академия на науките, младши съдия в Окръжния съд – Видин.

¹ За пълнота на изложението като определение на понятието „интернет страница“ може да се използва легалната дефиниция, дадена в § 16 от допълнителните разпоредби на Търговския закон (обн., ДВ, бр. 48 от 18.06.1991 г., с посл. изм. и доп.), според която интернет страницата е обособен ресурс в глобалната мрежа – интернет, съдържащ програми, текст, звук, графики, изображения или други материали и достъпен чрез стандартизиран протокол за достъп и представяне на съдържанието.

² Вж. **Кашъмов, А.** Достъпът до информация и съдебната власт. – Във: Укрепване на общественото доверие към съдебната администрация. С., 2003, с. 21; **Кашъмов, А.** Достъп на гражданите до информация в съдебната система. – Във: **Ковачева, Д., В. Кашукеева-Нушева** (ред.) Оценка на ефекта от въвеждане на антикорупционни политики и практики в българската съдебна система. С., 2005, 43–47; **Михайлова, М.** Правен анализ на Правилника за организация на съдебната администрация, функциите на службите в районните, окръжните, военните и апелативните съдилища и статута на съдебните служители. – Във: Укрепване..., цит. съч., 10–11; **Христов, И.** Общественият достъп до съд: законодателни и административни ефекти на реформата. – Във: **Ковачева, Д., В. Кашукеева-Нушева** (ред.). Цит. съч., 7–11.

³ Вж. например **Ковачева, Д., М. Георгиева, В. Кашукеева-Нушева** (ред.). Ефективна публична комуникация на Прокуратурата при противодействие на корупцията. С., 2005, 9–46.

⁴ Обн., ДВ, бр. 64 от 7.08.2007 г., с посл. изм. и доп.

⁵ Преди изменението на ЗСВ (обн., ДВ, бр. 33 от 30.04.2009 г.) чл. 64, ал. 1 ЗСВ изискваше публикуването да стане в тримесечен срок, без да се посочва откога започва да тече срокът.

⁶ Обн., ДВ, бр. 1 от 4.01.2002 г., с посл. изм. и доп.

и Закона за защита на класифицираната информация¹ осигурява възможност данните от делата да не бъдат използвани за незаконни цели, както и да не бъде извличана информация от личен характер.

Безспорно обнародването на съдебните актове създаде удобство за страните по делата, които в повечето случаи чрез въвеждане на минимална „филтрираща“ информация² си осигуряват навременни сведения за движението на делото.

За съжаление доста от съдилищата все още изостават с прилагането на чл. 64 ЗСВ, като техни актове почти не може да бъдат открити на официалните им страници в интернет. Прави впечатление обаче, че на някои от интернет порталите на съдилищата може да се открият депозираните жалби и искиви молби, публикувани след сканиране³.

§ 2. Проблемите

Достъпността на изходящите от страните актове също представлява несъмнено удобство. Но доколко е допустимо публикуването на жалба или искова молба? Не нарушава ли това авторското право на лицето, което е изготвило съответния документ? И изобщо съществува ли авторско право върху жалби и искиви молби? Именно върху този интересен въпрос ще се спра в настоящия материал.

§ 3. Законова рамка

Задължението да организират незабавното публикуване на съдебните решения пада върху председателите на районните (чл. 80, ал. 1, т. 10 ЗСВ), окръжните (чл. 86, ал. 1, т. 13 ЗСВ), административните (чл. 93, ал. 1, т. 9 ЗСВ) и апелативните (чл. 106, ал. 1, т. 13 ЗСВ) съдилища, както и върху председателите на Върховния касационен съд (чл. 114, ал. 1, т. 12 ЗСВ) и Върховния административен съд (чл. 122, ал. 1, т. 12 ЗСВ). Всъщност дейността по организиране на публикуването на влезлите в сила актове⁴ се извършва от звеното „Информационно обслужване, статистика и информа-

---

¹ Обн., ДВ, бр 45 от 30.04.2002 г., с посл. изм. и доп.

² Тази информация има за задача да „пресее“ големия брой дела, като най-често за филтри се използват входящ номер; номер на състава на съда, който разглежда делото; име на страна и т.н.

³ Сканирани жалби може да се открият например на интернет страниците на Върховния административен съд (ВАС), Административен съд – София-област, и други. Може би това е и една от причините ВАС да е носител на грамота за принос в областта на достъпа до информация.

⁴ Разминаването между понятията „актове на съдилищата“ и „влезли в сила актове“ не е случайно, тъй като законът (в широк смисъл) борови и с двете понятия. Не е ясно каква е причината за употребените различни термини. Това обаче създава известни проблеми при тълкуването. Актовете на съдилищата безспорно включват

ционни технологии“, което е част от общата администрация на съдилищата – чл. 22, т. 6 от *Правилника за администрацията в районните, окръжните, военните и апелативните съдилища*¹ (ПАРОВАС).

Нормативната уредба говори само и единствено за „актове на съдилищата“ и „влезли в сила актове“. Към тази категория не можем да причислим нито жалбите, нито исковите молби. На първо място, те не са актове на съдилищата, защото не се издават от тях. Наистина, веднъж депозиран пред съда, тези документи вече му принадлежат (по арг. от чл. 66 ПАРОВАС), но с правото на собственост не се прехвърля и авторството. И на следващо място – жалбите и исковите молби нямат характера на нормативни, административни или съдебни актове, за да могат да влязат в законна сила.

Изложеното налага извода, че жалбите и исковите молби не попадат сред документите, които подлежат на публикуване на официалните интернет страници на съдилищата.

§ 4. Авторско право върху искова молба и жалба

Какво всъщност представляват исковите молби и жалбите? Законодателството не дефинира тези понятия, поради което те може най-общо да бъдат определени като изходящи от ищеца, съответно жалбоподателя, документи, които обективират негово-то едностранно изявление², с което той моли съда да разреши определен спор.

Рядко сезирането на съда става с образец. Изключение от това правило ни дава например *Наредба № 6 от 20.02.2008 г. за утвърждаване на образци за заповед за изпълнение, заявление за издаване на заповед за изпълнение и други книжа във връзка със заповедното производство*³, в която се съдържат образци на различни заявления и указания за тяхното попълване. Образецът се явява „рамка“ на документа, която следва да се попълни. Тук липсва каквото и да било творчество от страна на

всички влезли в сила актове, но включват и тези, които подлежат на по-нататъшно обжалване. В този смисъл кои актове трябва да бъдат обнародвани – всички или само тези, които са влезли в сила? Разпоредбата на чл. 64, ал. 1 ЗСВ говори за „актове на съдилищата“ без ограничение и намира своето систематично място в глава четвърта – „Съдилища“, раздел I – „Общи положения“. Тези „Общи положения“ се явяват своеобразна обща част на съдебното право и като такива не може да бъдат ограничени от разпоредбите, уреждащи задълженията на административните ръководители на съдилищата. Затова според мен задължението за публикуване на съдебните актове не следва да се ограничава само до влезлите в законна сила, а обхваща също така и подлежащите на последващо обжалване.

¹ Издаден от Висшия съдебен съвет – обн., ДВ, бр. 66 от 18.08.2009 г.

² Вж. **Сталев, Ж.** Българско гражданско процесуално право. С., 1994, с. 167.

³ Издадена от Министерството на правосъдието – обн., ДВ, бр. 22 от 28.02.2008 г., с посл. изм. и доп.

автора, а съдържанието на документа се изчерпва с нормативно заложената информация. Поради това по отношение на заявленията и молбите по образец не може да бъде признато авторско право. Нещо повече, *Законът за авторското право и сродните му права*¹ (ЗАПСП) изрично изключва нормативните и индивидуалните актове на държавните органи за управление от обектите на авторското право – чл. 4, т. 1 ЗАПСП.

Исковите молби и жалбите съдържат реквизити – име и адрес на ищеца и ответника (жалбоподателя), цена на иска, обжалван административен акт, в какво се състои искането на подателя и т.н. Макар и да са със задължително съдържание, реквизитите не ограничават ищеците и жалбоподателите при изготвянето на съответния документ. В иска или жалбата може да се правят тълкувания на нормативната уредба, да се цитират научни съчинения, да се аргументират становища по отделни въпроси на правото, които имат значение не само за конкретния случай, но представляват също така и определен теоретичен интерес.

ЗАПСП не дава изчерпателен списък на обектите на авторското право. В него обаче се посочват родовите белези на закриляните обекти – чл. 3, ал. 1 ЗАПСП. Това е „...всяко произведение на литературата, изкуството и науката, което е резултат на творческа дейност и е изразено по какъвто и да е начин и в каквато и да е обективна форма...“.

Тук трябва да открием елементите, на които следва да отговарят жалбите и исковите молби, за да бъдат те признати за обекти на авторското право:

- да бъдат произведение на литературата;
- да са резултат на творческа дейност;
- да са изразени в обективна форма.

а) Жалбата и исковата молба като произведение на литературата

Какво представлява литературното произведение? Член 3, ал. 1, т. 1 ЗАПСП само посочва, че към литературните произведения спадат и произведения на научната и техническата литература, на публицистиката и компютърните програми. Законът не поставя никакви обективни предели на литературното произведение, поради което трябва да се съгласим с изразеното в теорията мнение, според което литературното произведение е това, което се изразява чрез слово, както и обратното – всяко словесно произведение е литературно². Жалбите и исковите молби представляват словесен израз на отправено до съда искане за произнасяне по определен въпрос, затова трябва да им бъде признато качеството на литературни произведения.

¹ Обн., ДВ, бр. 56 от 29.06.1993 г., с посл. изм. и доп.

² В този смисъл вж. **Саракинов, Г.** Авторско право и сродните му права в Република България. С., 2007, с. 47, както и **Коджабашев, М.** Обекти на авторското право – разграничителни критерии. – Собственост и право, 2004, № 3, с. 61 и сл.

б) Жалбата и исковата молба като резултат от творческа дейност

ЗАПСП не въвежда никакви специални изисквания спрямо творческата дейност. В теорията се поддържа мнението, че творчество е налице и при минимални интелектуални усилия, като не е необходимо тези усилия да са довели до някакъв научен принос¹. Неоспорим факт е, че изготвянето на искова молба или жалба коства на автора интелектуално напрежение. Освен това, както се приема и в доктрината, „[з]аконът охранява еднакво и гениалните, и бездарните, и полезните, и никому ненужните произведения“². Изложеното дава основание да се приеме, че жалбите и исковите молби са резултат от творческа дейност.

в) Форма на жалбата и исковата молба

Традиционно жалбата и исковата молба се депозират писмено и са обективирани върху хартия. Наистина, възможно е при определени законови предпоставки и устно излагане на искането³, но в повечето случаи законът изисква писмена форма за исковите и жалбите. Както и при другите обекти на авторското право, и при литературните произведения е достатъчно обектът да може да се възприеме сетивно, за да се приеме, че е налице форма⁴. Писмената форма е материална форма на произведението и представлява негов израз. В този смисъл писменото изложение на иска или жалбата отговаря на изискването за изразяване в обективна форма. Още повече че тук иде реч за публикуване на документи чрез тяхното възпроизвеждане в интернет страници, т.е. формата е налице, за да бъде тя впоследствие мултиплицирана.

Исковите молби и жалбите са обекти на авторското право, тъй като отговарят на всички изисквания на закона. Тяхното публикуване на интернет страниците на съдилищата или на друго място без изричното разрешение на автора или при хипотезите на свободно използване на произведението нарушава авторското право на лицето, което е ги е създало.

Този извод става още по-категоричен, когато се съпостави разпоредбата на чл. 24, ал. 1, т. 4 ЗАПСП, която допуска в средствата за масово осведомяване да се използват пледоарии, произнесени в съдебни процеси, но при изрично посочване на източника и името на автора, освен ако това е невъзможно. На първо място, разпоредбата на чл. 24, ал. 1 ЗАПСП се отнася до свободното използване на произведения „[б]ез съгласието на носителя на авторското право...“, което означава, че различните произведения, изброени в отделните точки, са под закрилата на закона като обекти на авторското право. На следващо място, пледоарията по принцип представлява именно

¹ Така и **Саракинов, Г.** Цит. съч., с. 41.

² Пак там, с. 42.

³ Разбира се, устното излагане не лишава иска от „обективна форма“. Обективиранието на произведението не е свързано с някаква материя или конкретна вещ – вж. в този смисъл **Коджабашев, М.** Цит. съч., с. 61 и сл.

⁴ Пак там, с. 62 и сл.

обобщаване на изложеното в исковата молба или жалбата или пък е насочена срещу обективиранияте твърдения. При всички случаи, обявявайки пledoарията за обект на авторското право, законодателят безспорно е защитил и жалбите и други документи, които се депозират пред съда¹. Подобен извод следва и от разпоредбата на чл. 24, ал. 1, т. 13 ЗАПСП, която допуска използването на защитен обект на авторското право в съдебно производство.

Освен проблемите с авторските права публикуването на жалбите и исковите молби създава и една неравнопоставеност. Поначало съдебната администрация публикува само първоначално депозиранияте жалби, без обаче в интернет страниците да се поместват възраженията на ответната страна или отговорът на исковата молба. По този начин ответникът и заинтересованите страни имат постоянен достъп до материалите на ищеца (жалбоподателя), който достъп освен всичко друго може да бъде осигурен по всяко време, на всяко лице и във всяка една точка на света. В противовес на това ищецът (жалбоподателят) няма възможността да прави постоянни справки за материалите на ответника, а в някои случаи (както е например с отговора на исковата молба) трябва да извърши справка в съда, тъй като документът дори не се изпраща. Този пример идва, за да покаже до каква степен практиката на публикуване на жалбите и исковите молби може да засегне страните по делото. В случая безспорно се създава удобство само за една от двете страни в процеса, а по отношение на другата се стига дори до нарушаване на авторското право.

§ 5. Авторско право върху съдебно решение

След като беше обоснован изводът, че жалбата и исковата молба са самостоятелни обекти на авторското право, следва да се отговори и на въпроса дали съдебното решение също не е защитен от закона обект на авторското право.

Аналогично на изложеното по-горе, съдебното решение, както и всички съдебни актове, които не се постановяват по определен образец, също имат характера на обекти на авторското право. Решенията не са нито нормативни, нито индивидуални актове на държавни органи за управление, за да може спрямо тях да се прилага чл. 4, т. 1 ЗАПСП и те да се изключат от обектите на авторското право².

Съдебните актове са словесен израз на вътрешното съдийско убеждение и се материализират изрично или в протокола, който се води в съдебно заседание. Само че решенията, определенията и присъдите задължително се публикуват на интернет

¹ Възможността съдебната пledoария да бъде защитена от закона е предвидена в чл. 2bis, ал. 1 от Конвенцията за закрила на литературните и художествени произведения (обн., ДВ, бр. 53 от 6.07.1974 г., с посл. изм. и доп.).

² В сравнителноправен аспект обаче може да бъдат открити и примери, когато съдебните решения са изрично изключени от обектите на авторското право. Така например според чл. 1259, § 6, т. 1 от Гражданския кодекс на Руската федерация не са обекти на авторското право „...съдебните решения, други материали от законодателен, административен и съдебен характер...“.

страницата на съответния съд, поради което и използването на такива произведения не представлява нарушение на авторското право и на автора не се дължи авторско възнаграждение¹. Всяко друго използване на съдебното решение създава задължение за коректно цитиране. Така например съставителите на сборници със съдебна практика безспорно са носители на авторско право, но авторското право върху самото съдебно решение принадлежи на лицето, което го е създадо. Затова, струва ми се, коректното позоваване на съдебната практика обвързва лицата, които я цитират, с точно посочване на съответния акт. Нещо повече, тъй като авторът е физическото лице, в резултат на чиято творческа дейност е създадено произведението – чл. 5 ЗАПСП, правилното цитиране изисква и посочване на състава, постановил акта, и докладчика по делото, доколкото същите са упоменати на мястото, където първоначално е публикувано решението², както и евентуалното особено мнение на член или членове от съдебния състав.

§ 6. Заключение

Поставеният тук въпрос не е маловажен. В повечето случаи жалбите и исковите молби са плод на труда на адвокати и юрисконсулти, които не работят безплатно, а дори рискуват да понесат дисциплинарна отговорност, ако уговорят по-ниско възнаграждение от предвиденото в специалната наредба – чл. 132, т. 5 от *Закона за адвокатурата* (ЗАДв.)³. Правото на възнаграждение е основно право на адвоката – чл. 36, ал. 1 ЗАДв., а оказването на безплатна адвокатска помощ е строго ограничено – чл. 38, ал. 1 ЗАДв. Публикуването на жалби и искови молби представлява нарушение на авторските права на лицата, които са ги изготвили. Достъпната в интернет информация представлява банка от „сламки“, които всеки технически грамотен юрист би могъл да използва. Не следва да забравяме също, че исковите молби и жалбите, вече преминали „успешно“ през съдилищата, може да се използват отново по аналогични казуси, по които ще се присъждат адвокатски възнаграждения.

---

¹ Както е известно, при задължително разпространение на обекти на авторското право не се дължи авторско възнаграждение, тъй като задължението следва по силата на закона и не зависи от волята на задължените лица – вж. **Георгиева, М., И. Георгиев.** За авторските права при задължително разпространение на телевизионни и радиопрограми. – Съвременно право, 2007, № 1, 31–39.

² За съжаление някои автори не се съобразяват с това изискване. Така например в книгата на **Митев, Д., П. Кошничарски** (съст., въвед., предм. указ.). 102 решения на Върховния административен съд по данъчни и митнически дела. С., 2002, с. 11, се посочва, че сборникът съдържа решения на различни състави, които понякога „...не застъпват еднакви тълкувания на закона, но докато ВАС не се произнесе по даден проблем с тълкувателно решение, всеки съдия решава делата по свое вътрешно убеждение“. И въпреки извода, че съдебният акт е резултат на убеждението на съдията (физическо лице), решенията в сборника са цитирани без посочване дори на отделението на ВАС, което ги е постановило.

³ Обн., ДВ, бр. 55 от 25.06.2004 г., с посл. изм. и доп.